

Ekonomika výroby mléka

The economics of milk production

Petr Kopeček

Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky

Summary

The analysis of milk production economics was aiming at the appreciation effectiveness of milk production in Czech dairy cow breedings. The analysis was carried out on the base of operational and economic data from legal entities. In the year 2005 there were analysed the first 101 agricultural enterprises that have sent their data. In spite of the inquiry has not been closed, results of the sample 101 farms can be considered just as the definitive data. These 101 breedings represent 12.3 % from the market milk production and 11.1 % from the whole number of dairy cows in the Czech Republic.

Úvod

Členství České republiky v Evropské unii s sebou přineslo mimo jiné změny v oblasti agrární politiky a v oblasti regionální poptávky po mléčné surovině. Jak tyto změny ovlivnily rentabilitu výroby mléka tuzemských chovatelů dojeného skotu v roce 2005 vyplyne z hodnocení provozně ekonomických výsledků výroby mléka.

Cíl

Cílem příspěvku je analýza provozně ekonomických výsledků výroby mléka na vybraném vzorku více než 100 zemědělských podniků v roce 2005.

Materiál

Analýza provozně ekonomických výsledků je založena na periodickém šetření nákladovosti, zpeněžování a rentability výroby mléka zemědělských podniků. V roce 2005 se zúčastnilo ankety více než 100 právnických osob, z nichž 101 dodalo kompletní podkladové údaje. Šetření není doposud uzavřeno. Nicméně výsledky lze považovat za definitivní, jelikož lze očekávat celkovou účast přibližně 110 respondentů v anketě jako v roce 2004. Soubor 101 podniků lze charakterizovat 12,3% podílem z tuzemské tržní produkce mléka a 11,1% podílem ze stavů dojnic chovaných k 1. 4. 2005 v České republice. O vysoké vypovídací schopnosti analyzovaného souboru podniků svědčí i 12,3% podíl na celkovém objemu tržeb za mléko v České republice. Tržby za mléko u analyzovaného souboru podniků činily 2,533 mld. Kč.

Metodika

V analýze nákladovosti výroby mléka byla použita odečítací metoda. Vedlejší výrobky, které byly odečteny od nákladů na krmný den dojnice, byly oceněny podle metodiky PODĚBRADSKÉHO, MARTÍNKOVÉ a PULKRÁBKOVÉ (1992) stálými cenami takto: kilogram narozeného telete 50 Kč, tuna chlěvské mrvy 50 Kč a litr netržního mléka 4 Kč. Při stanovení průměrné ceny mléka byla zvolena metoda

váženého průměru. Do kalkulace státní podpory na litr prodaného mléka byl zahrnut pouze TOP-UP – Platba na chov přežvýkavců. Třídícím kritériem v rámci analýzy rentability výroby mléka byla zvolena průměrná dojivost, která rozděluje soubory podniků na tzv. + a – varianty, tzn. na podniky s podprůměrnou a nadprůměrnou dojivostí. Uvedený metodický postup byl použit i v předchozích letech. Tím je zaručena srovnatelnost výsledků v čase. Pro srovnání výsledků roku 2005 byly použity výsledky KOPEČKA a ŠMEJKALOVÉ (2005) za rok 2004.

Výsledky

V rámci analyzovaného souboru 101 podniků byla zjištěna za rok 2005 průměrná dojivosti 6 674 litrů, což je o 6,7 % nad průměrem České republiky. Opravňuje to k úvaze, že uvedené výsledky budou poněkud příznivější než by byl republikový průměr roku 2005.

Provozní podmínky analyzovaných souborů podniků lze charakterizovat meziročním růstem dojivosti o 3,4 % (220 l) a současným růstem tržnosti mléka o 0,9 %. Uvedené změny představují zvýšení produkce tržního mléka o 4,4 % (268 l) na krávu v roce 2005. Zvýšila se i kvalita mléka dodávaného do mlékárny, resp. podíl mléka zařazeného ve třídě jakosti Q o 3,2 %. Jedním z kritérií ovlivňujících jakost mléka je i technologie chovu.

Podíl chovů s technologií volného boxového ustájení (VBU) meziročně vzrostl o 3,8 %. V případě podniků s nadprůměrnou dojivostí se podíl volného ustájení z celkové stájové kapacity přiblížil ke 100 % a podíl genů holštýnského plemene v populaci dojnic k úrovni 75 %. Přesto byl v průměru zaznamenán klesající trend u podílu holštýnských dojnic ve stádě. Holštýnské dojnice se podílely na celkové struktuře stáda krav 48,0 %, což je o 2,8 % méně než v roce 2004. S výrobními podmínkami souvisí i přírodní podmínky, ve kterých podniky hospodaří.

Přírodní podmínky lze mimo jiná kriteria, např. LFA, charakterizovat také cenou zemědělské půdy. Ankety se zúčastnily podniky hospodařící ve všech výrobních oblastech ČR. Svědčí o tom rozpětí ceny zemědělské půdy od 1,48 Kč až po 12,96 Kč za m². Podniky v letech 2004 a 2005 hospodařily v nezměněných přírodních podmínkách o čemž svědčí průměrná cena z. p. na úrovni cca 5 Kč za m² (tab.1).

1. Provozní ukazatele výroby mléka a struktura nákladů na chov dojnic

Ukazatel	Mj.	2004	2004 (+)	2004 (-)	2005	2005 (+)	2005 (-)
Počet podniků	n	110	48	62	101	41	60
Dojivost na krávu za rok	l	6 454	7 510	5 496	6 674	7 773	5 799
Tržnost mléka	%	94,4	94,9	93,8	95,3	95,5	95,0
Podíl mléka ve tř. j. Q	%	59,5	65,3	52,2	62,7	62,4	63,0
Podíl VBU	%	80,2	91,2	70,1	84,0	95,8	74,6
Podíl holštýnské krve	%	50,8	67,0	35,6	48,0	73,6	27,7
Cena půdy za m ²	Kč	5,01	5,96	4,26	5,45	6,58	4,67
Vyřazeno krav	%	38,1	39,4	36,9	36,8	38,2	35,7
Náklady na krmný den	Kč	148,34	163,63	134,48	149,26	164,72	136,96
Krmiva a steliva	Kč	61,36	71,32	52,32	60,12	69,90	52,34
Pracovní n. vč. pojištění	Kč	20,12	20,11	20,13	20,05	19,20	20,73
Odpisy DHM, opravy ¹⁾	Kč	16,65	18,72	14,78	16,67	16,58	16,74
Amortizace krav	Kč	12,63	12,39	12,85	12,55	14,62	10,90
Plemenářské služby	Kč	3,32	3,71	2,97	3,40	3,44	3,36
Veterinární služby ²⁾	Kč	5,20	5,76	4,70	5,23	5,68	4,86
Ostatní náklady ³⁾	Kč	29,06	31,62	26,74	31,25	35,28	28,04

1) a energie; 2) včetně léků, 3) ostatní přímé a režijní náklady

Z tabulky 1 je patrný růst nákladů na krmný den dojnic pouze o 0,6 %. Na růstu celkových nákladů se podílel vedle míry inflace jednak růst ostatních přímých a režijních nákladů o 7,5 % a současně i růst nákladů na plemenářské služby o 2,4 %. Náklady na plemenářské výkony lze však v souvislosti ročním přírůstkem dojivosti o 220 litrů považovat za opodstatněné. Klesající tendence byla zjištěna u nákladů na krmiva a steliva, které klesly o 2,0 %, přestože dojivost meziročně rostla. Příčinu lze spatřit v poklesu průměrných cen zemědělských výrobců krmných obilovin o cca 25 %.

V souvislosti se zlepšením situace ve vyřazování krav náklady na amortizaci krav a náklady na veterinární péči včetně léčiv meziročně stagnovaly. Avšak v případě chovů, které dosáhly vyšší než průměrné užitkovosti, tzv. plus varianta (+) roku 2005 byly zjištěny v souvislosti se zvýšeným brakováním o 1,4 % proti průměru, zvýšené náklady na amortizaci dojnic o 16,5 % (2,07 Kč) a veterinární náklady včetně léků o 8,7 % (0,45 Kč). Nicméně meziroční dodatečné vklady do výroby mléka se projeví příznivě. Vyplývá to z tabulky 2.

2. Rentabilita výroby tržního mléka

Ukazatel	Mj.	2004	2004 (+)	2004 (-)	2005	2005 (+)	2005 (-)
Tržní dojivost na krávu a rok	l	6093	7127	5155	6360	7427	5509
Náklady na mléko na KD ¹⁾	Kč	138,24	153,09	124,79	139,66	154,59	127,79
Náklady na litr mléka ²⁾	Kč	8,30	7,86	8,86	8,02	7,60	8,47
Nákupní cena litru mléka	Kč	8,08	8,08	8,08	8,30	8,28	8,32
Zisk na litr mléka ²⁾	Kč	-0,22	0,22	-0,77	0,28	0,68	-0,15
Zisk na krávu za rok	Kč	-1 348	1 563	-3 988	1 786	5 051	-812
Státní podpora na litr ³⁾	Kč	0,19	0,16	0,22	0,30	0,25	0,36
Zisk na litr ²⁾ vč.státní podpory	Kč	-0,03	0,38	-0,55	0,58	0,93	0,21
Zisk na krávu za rok vč.podpory	Kč	-201	2 727	-2 855	3 721	6 910	1 185

1) krmný den; 2) prodaného mléka; 3) v roce 2004 kompenzační platba za mléko v období leden až duben 2004 a TOP UP - 1.1.E Skot (dojnice); v roce 2005 TOP UP – Platba na chov přežvýkavců (dojnice)

Tempo růstu tržní dojivosti se v roce 2005 zvýšilo o 2,0 % proti předchozímu roku. Meziroční přírůstek tržní dojivosti o 4,4 % byl provázen růstem nákladů na tržní mléko na krmný den o 1,0 %. Rychlejší tempo růstu tržní dojivosti vzhledem k nákladům se projevilo poklesem nákladů na litr tržního mléka o 3,4 % (0,28 Kč). Tato skutečnost podpořená meziročním růstem průměrné nákupní ceny mléka o 2,7 % (0,22 Kč) vedla k rentabilní výrobě.

V roce 2005 bylo v průměru dosaženo zisku 0,28 Kč na litr prodaného mléka, resp. zisku 1 786 Kč při tržní dojivosti 6 360 litrů na krávu za rok. Zahrneme-li do výsledné rentability také TOP-UP určený pro chov přežvýkavců, zvýší se zisk o dalších 0,30 Kč na litr tržního mléka. Zisk na krávu za rok 2005 včetně TOP-UPu činil 3 721 Kč.

Závěr

Z analýzy provozně-ekonomických výsledků výroby mléka za rok 2005 vyplynulo, že přírůstek nákladů byl provázen rychlejším růstem dojivosti podpořený růstem nákupní ceny mléka. Tato skutečnost byla příčinou dosažení kladné rentability výroby mléka u analyzovaného souboru 101 podniků.

Literatura

- KOPEČEK, P., ŠMEJKALOVÁ, D. (2005): Nákladovost, zpeněžování a rentabilita výroby mléka v roce 2004. VÚZE Praha, 21s.
 PODĚBRADSKÝ, Z., MARTÍNKOKVÁ, M., PULKRÁBKOVÁ, J. (1992): Metodika výpočtu rentability v chovu skotu. Zemědř. ekon., 38, č. 8, s. 605-621.

Príspevek vznikl v rámci institucionální podpory výzkumného záměru MZE0002725101 „Analýza a vyhodnocování možností trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova ČR v podmínkách EU a Evropského modelu zemědělství“.